

Laadittu:

7.12.2016

Laatija(t):

Heikkinen Matti

Päivitetty:

25.7.2024

Ohje alaikäisten koskemattomuutta turvaaviksi toimiksi ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseksi

Postiosoite

Kainuun hyvinvointialue
PL 400, 87070 Kainuu

Internet

<https://hyvinvointialue.kainuu.fi>

Puhelin

08 61561
(vaihe)

Sähköposti

kirjaamo.hyvinvointialue@kainuu.fi

Verkkolaskutusosoite

Kainuun hyvinvointialue,
0037322133187000

Verkkolaskuoperaattori,

-tunnus CGI 003703575029

Pankki

Danske FI30 8189 9710 0370 59
BIC: DABAFIHH

Y-tunnus

3221331-8

Sisällys

Sisällys.....	2
1 Taustaa.....	4
1.1 Yleistä.....	4
1.2 Toimintaohjeen tarkoitus	5
1.3 Kainuun hyvinvointialueen järjestämä vapaaehtoistoiminta	5
1.4 Vapaaehtoistoiminnan periaatteet.....	5
2 Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat	6
2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyvät haasteet alaikäisten koskemattomuudelle	6
2.2 Miten varmistetaan alaikäisten turvallisuus vapaaehtoistoiminnassa	7
2.3 Häirintään puuttuminen.....	9
3 Vapaaehtoistehtävien luokittelu ja tehtäväkuvaukset.....	11
3.1 Luokittelun tarkoitus.....	11
3.2 Tehtäväkuvaukset.....	12
Ohjaajat, valmentajat ja huoltajat (3.2.1)	12
Retkien, leirien ja kerhojen vetäjät ja ohjaajat (3.2.2)	12
Mieskaverit ® (3.2.3)	12
Muu kaveritoiminta (3.2.4)	12
Vapaaehtoisina toimivat sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja lastensuojelulain (417/2007) tukiperheet ja -henkilöt (lakisääteinen avohuollon tukitoimi) (3.2.5)	12
Vertaistukihenkilöt (3.2.6)	12
Varaisovanhemmat (3.2.7)	13
Lasten hoitajat (3.2.8).....	13
Yökylä-/yöhoitopäivystäjät (3.2.9).....	13
Ryhmänohjaajat (3.2.10)	13
Verkkovapaaehtoiset ja puhelinauttamisen vapaaehtoiset (3.2.11).....	13
Palokuntanuoriso-osaston johtajat/ohjaajat/apukouluttajat (3.2.12).....	13
4 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä.....	14
4.1 Lain soveltamisala	14
4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa.....	15
4.3 Miten rikosrekisteriote haetaan ja kuinka sitä käsitellään.....	16
5 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä	18

Lähteet ja liitteet	19
Vapaaehtoisen suostumus – rikosrekisteriotteen hakeminen ja tarkastaminen	20
Toiminnan järjestäjä:.....	20
Päiväys ja allekirjoitus.....	20

1 Taustaa

1.1 Yleistä

Suomessa on ollut vuodesta 2003 voimassa laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002). Se koskee lasten parissa työ- ja virkasuhteessa tehtävää työtä. Laki velvoittaa työnantajan tarkistamaan työntekijän rikostaustan laissa mainituissa tilanteissa (ks. tämän ohjeen luku 5).

Vuonna 2014 voimaan tullut laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) koskee lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Se antaa toiminnan järjestäjälle mahdollisuuden tietyin edellytyksin selvittää vapaaehtoisen rikostausta.

Lain tarkoituksena on turvata alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistetään kuitenkin parhaiten toimintatapoja kehittämällä. Vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen on vain lasten turvallisuutta varmistava ja täydentävä toimenpide. Sillä pyritään estämään sellaisten henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena, jotka ovat aiemmin syyllistyneet lasten turvallisuutta vaarantaviin seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksiin. Tietoisuus siitä, että rikostausta voidaan selvittää, auttaa ehkäisemään ongelmia.

Laissa säädetään ennaltaehkäisevistä keinoista lasten suojaamiseksi. Laki edellyttää, että vapaaehtoistehtävän järjestäjä luo toimintaansa koskevia ohjeita tai menettelytapoja, jotka ovat tarpeellisia lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Lisäksi on arvioitava ne vapaaehtoistehtävät, joihin valittavien vapaaehtoisten rikostausta on tarkoitus selvittää. Arvioinnin tekeminen on osa kokonaisuutena alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Tarkoituksena on, että vapaaehtoistehtävien järjestäjät arvioisivat yleisellä tasolla sitä, minkälaisissa tehtävissä toimivien vapaaehtoisten rikostaustat tulisi selvittää. Rikosrekisteriotteen pyytämisen tulee liittyä nimenomaan vapaaehtoisen hoitamaan tehtävään, ei henkilöön itseensä liittyviin syihin.

Tässä suunnitelmassa kuvattujen toimintatapojen tarkoituksena on varmistaa ja edistää lasten turvallisuutta Kainuun hyvinvointialueen järjestämässä vapaaehtoistoiminnassa (mm. lastensuojelussa, vammaispalveluissa sekä lapsiperheiden sosiaalihuoltoon liittyvissä palveluissa). Niiden avulla toiminnan järjestäjä voi ehkäistä alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta vaarantavia tekoja ja tapahtumia. Suunnitelmassa on kuvattu, millä tavalla lasten ja nuorten turvallisuus huomioidaan prosessin aikana vapaaehtoisen rekrytoinnista alkaen koko toiminnan ajan. Kuvattujen menettelyjen tulee olla käytössä myös silloin, kun lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta on loukattu.

1.2 Toimintaohjeen tarkoitus

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen tarkoituksena on varmistaa ja edistää lasten turvallisuutta vapaaehtoistoiminnassa ja niihin rinnastettavissa palveluissa. Niiden avulla toiminnan järjestäjä voi ehkäistä alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta vaarantavia tekoja ja tapahtumia. Ohjeessa kuvatut menettelytavat ovat käytössä myös silloin, kun lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta on loukattu.

Ongelmia ehkäisevät toiminnan avoimuus ja lasten ja nuorten opastaminen. Lasten pitää tietää, kenen puoleen he voivat kääntyä, jos heidän henkilökohtaista koskemattomuuttaan on loukattu tai heidän mieltään askarruttavat omaan turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvät asiat.

Ohjeessa käydään ensin läpi lapsen turvallisuutta edistäviä toimintatapoja ja esitellään vapaaehtoistehtävien luokittelu. Ohjeen neljäs luku käsittelee lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (408/2014), sekä rikosrekisteriotteen hakemista ja käsittelemistä.

1.3 Kainuun hyvinvointialueen järjestämä vapaaehtoistoiminta

Kainuun hyvinvointialue järjestää eri palveluiden yhteydessä erilaista asiakasta tukevaa tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa sekä muuta palvelua, johon voi liittyä vapaaehtoistoimintaan rinnastettavaa toimintaa. Toiminnan tarkoituksena on suunnitelmallisesti tukea asiakasta tämän arkielämässä ja siihen liittyvissä toiminna.

Kainuun hyvinvointialue noudattaa alaikäisten kanssa tehtävässä, järjestämässään vapaaehtoistoiminnassa soveltuvien osien toimintaohjetta, jonka ovat yhteistyössä tuottaneet nuoriso-, liikunta- ja sosiaali- ja terveysalan kattojärjestöt Allianssi, Valo, SOSTE sekä kulttuurialan toimijoita edustava Taiteen edistämiskeskus Taike. Tätä toimintaohjetta on hyödynnetty tämän ohjeen laatimisessa.

1.4 Vapaaehtoistoiminnan periaatteet

Vapaaehtoistoiminnan tarkoituksena on edistää palvelujen piirissä olevan asiakkaan hyvinvointia. Siinä on kyse lapselle ja nuorelle annettavasta tuesta, välittämisestä ja vastuunkannosta.

Vapaaehtoiset eivät kuulu autettavan luonnolliseen lähipiiriin, mutta eivät ole myöskään ammattiauttajia. Vapaaehtoistoiminnalla ei saa korvata ammattiapua, vaan vapaaehtoinen auttamistyö tukee ja täydentää sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista työtä. Vapaaehtoistyötä tekevällä on usein välittäjän tehtävä apua tarvitsevan lähipiiriin ja ammatillisen avun välissä. Jokainen vapaaehtoinen voi valita itselleen sopivan sitoutumisen asteen omien toiveidensa ja voimavarojensa mukaan.

2 Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat

Tämän ohjeen mukaan Kainuun hyvinvointialue vapaaehtoistoiminnan järjestäjänä sitoutuu lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin. Turvallisuudella ja koskemattomuudella tarkoitetaan tässä sitä, että:

- lapsen perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat
- lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta kunnioitetaan
- lapsen turvallista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tuetaan
- lasta suojellaan seksuaali- ja väkivaltarikoksilta, houkuttelulta päihteiden käyttöön ja muilta lapsen turvallista kasvua uhkaavilta tekijöiltä.

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen avulla:

- edistetään lasta suojaavan toimintakulttuurin syntymistä,
- tuetaan alaikäisten turvallista osallistumista toimintaan sekä
- vahvistetaan lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan.

2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyvät haasteet alaikäisten koskemattomuudelle

Lapsille ja nuorille järjestettävässä vapaaehtoistoiminnassa on tavoitteena päihteetön, väkivallaton ja turvallinen ympäristö. Kuitenkin, kuten muutenkin yhteiskunnassa, lapset ja nuoret voivat myös vapaaehtoistoiminnassa joutua alttiiksi kaltoinkohtelulle. Tässä kappaleessa kuvataan vapaaehtoisten rikostaustan selvittämistä koskevan lain tavoitteita, sekä mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja hyväksikäytöllä. Seksuaalisessa häirinnässä lähtökohtana on aina häirinnän kohteen oma kokemus. Häirinnän kohteena voivat olla sekä tytöt että pojat.

Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- nimittely
- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu
- seksuaalissävytteiset puhelut ja viestit
- halventavat ja seksistiset vitsit
- toistuvat seksuaalissävytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen.

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisena toimivan aikuisen suhde lapseen tai nuoreen on useimmiten valtasuhde. Aikuisen tulee pitäytyä flirtistia ja sukupuolisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole hyvien käytöstapojen mukaisia ja joilla voi olla vahingollisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitykselle.

Häirintää voi tapahtua myös lasten ja nuorten välisissä suhteissa. Huonoa käytöstä on loukkaava nimittely. Aikuisen kasvatustehtävään kuuluu näihin tilanteisiin puuttuminen. Rajojen asettaminen lapsille ja nuorille on aikuisen vastuulla. Puuttumattomuus tulkitaan usein äänettömäksi hyväksymiseksi, vaikka se olisikin aikuisen neuvottomuutta tai pelkoa.

Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän tuntee tulleen häiritetyksi, asia tulee ottaa vakavasti.

Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen. Lapsi tai nuori ei tiedä, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla vastustaa vieraan ihmisen auktoriteettia. Lapselta tai nuorelta ei siis voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa ilmaista pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä. Ei voida myöskään olettaa, että lapsi pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen.

Seksuaalisuus voi aiheuttaa häpeän, loukkaantumisen, haavoittuvuuden ja hämmennyksen tunteita. Siksi seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä.

On ensiarvoisen tärkeää, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset ongelmat ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epätervettä vallankäyttöä on aihetta epäillä. Avoin ja jatkuva, ketään syyttelemätön keskustelukulttuuri, on paras suoja ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

2.2 Miten varmistetaan alaikäisten turvallisuus vapaaehtoistoiminnassa

a) Luodaan käytännöt alaikäisten turvallisuutta koskevien asioiden käsittelemiseksi.

- Kainuun hyvinvointialueella on hallituksen hyväksymä ohje alaikäisten koskemattomuutta turvaaviksi toimiksi ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseksi ja se päivitetään säännöllisesti.
- Ohje sisältää toimenpiteet ja käytännöt, joilla edistetään alaikäisten turvallisuutta. Yhteisesti sovittu ohjeistus ja siihen perehdytys on erityisen tärkeää, kun toimintaan tulee mukaan uusia ihmisiä. Varmistetaan, että ohjeistus löytyy helposti Internet-sivuilta.
- Toiminnan järjestäjän vastuuhenkilönä alaikäisten turvallisuutta koskevissa kysymyksissä on aina Kainuun hyvinvointialueen viranhaltija/työntekijä.
- Vapaaehtoistoiminnan järjestämisen yhteydessä mietitään etukäteen, miten toimitaan mahdollisen häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyn ilmetessä. Samalla varmistetaan, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapausten varalle luoduista käytännöistä.
- Kaikki valitukset ja epäilyt tarkistetaan huolellisesti. Otetaan aina yhteys lapsen/nuoren huoltajiin. Samalla puututaan rikosepäilyihin välittömästi. Mikäli on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos, otetaan viipymättä yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaisiin. Myös vanhempiin ollaan aina yhteydessä. Tarvittaessa hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita, ks. luku 2.3.

b) Vahvistetaan häirintää ehkäisevää ilmapiiriä

- Mietitään, miten voidaan vahvistaa avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti, ja jossa lapsille ja nuorille korostetaan, että kaikista asioista voidaan puhua yhdessä. Mietitään yhdessä, millaiset toimintatavat edistävät avoimuutta ja hyviä hallintotapoja.
- Lisätään toiminnassa mukana olevien tietoisuutta häirinnästä ja sitä koskevista toimintaohjeista. Varmistetaan, että ohjeet ja käytännöt ovat kaikkien tiedossa ja helposti saatavilla Internetissä.
- Tiedotetaan lasten ja nuorten vanhemmille lasten turvallisuutta koskevista kysymyksistä osana muuta tiedottamista, esimerkiksi vanhempaintapaamisissa.
- Varmistetaan, että lapset ja nuoret tietävät, mitä tehdä ja keneen voi olla yhteydessä, jos tuntee oman turvallisuutensa uhatuksi. Seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä puhuminen ei saa olla tabu, vaan yksi keskusteluteema muiden joukossa.
- Mietitään, miten lapset ja nuoret voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja saada oman äänensä kuuluviin. Erilaisia osallisuuden tapoja voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten itsensä laatimat pelisäännöt omalle harrasteryhmälle, kyselyt lapsille ja nuorille tai nuorten toimintaryhmät, joilla on mahdollisuus osallistua yhdistyksen tai muun toiminnan järjestäjän päätöksentekoon.

c) Luodaan selkeät käytännöt alaikäisten kanssa toimivien työntekijöiden ja vapaaehtoisten rekrytointiin

- Mietitään, miten hoidetaan uusien toimijoiden, työntekijöiden ja vapaaehtoisten, rekrytointi ja perehdyttäminen. Toimijat tulee haastatella ja selvittää heidän taustojaan. Toimijoiden kanssa tehtyihin sopimuksiin on kirjattava vastuut ja sitoutuminen alaikäisten turvallisuutta koskeviin toimintaohjeisiin.
- Kainuun hyvinvointialueen toimintaperiaatteena on, että rikosrekisteriotte tarkistetaan myös vapaaehtoisilta.
- Vapaaehtoisten rekrytoinnissa noudatetaan seuraavia periaatteita:
 - Uusien vapaaehtoisten rekrytointi ja perehdyttäminen hoidetaan huolellisesti ja johdonmukaisesti.
 - Jokainen uusi vapaaehtoinen haastatellaan henkilökohtaisesti ja selvitetään heidän taustojaan.
 - Vapaaehtoiselta pyydetään kirjallinen suostumus rikosrekisteriotteen tilaamiseksi (ks. liite). Nimetty yhteyshenkilö hoitaa rikosrekisteriotteen tilaamisen ja tarkastamisen ennen sopimuksen tekemistä.

- Vapaaehtoisista, joiden osalta rikosrekisteriote on tarkastettu, ylläpidetään rekisteriä, josta ilmenee vapaaehtoisen nimi, tarkastamispäivämäärä ja otteen antamispäivämäärä.
- Asiakkaaseen ja tämän tilanteeseen tutustutaan ennakolta ja vapaaehtoiseksi pyritään löytämään mahdollisimman sopiva henkilö.
- Ennen toiminnan aloittamista järjestetään yhteinen tapaaminen, jossa lapsella/nuorella ja tämän huoltajilla on mahdollisuus tutustua vapaaehtoiseen.
- Toiminnasta tehdään kirjallinen sopimus, johon kirjataan vastuut ja sitoutuminen noudattaa alaikäisten turvallisuutta koskevaa suunnitelmaa.
- Tukihenkilö/tukiperhesopimuksessa määritellään lisäksi tuen tarve, toiminnan tavoitteet ja mahdollinen sisältö ohjaamaan toimintaa, kesto sekä tarvittaessa yhteistyökäytännöt toiminnan sujumiseksi. Toiminnasta/palvelusta tehdään asiakkaalle asiakaskohtainen päätös.

d) Lisätään toiminnan läpinäkyvyyttä

- Suositaan mahdollisuuksien mukaan tiimityötä, kun toimitaan alaikäisten kanssa. Pyritään siihen, että ryhmässä on aina vähintään kaksi aikuista, esimerkiksi ohjaamassa harrasteryhmä tai leirien yövahteina.
- Suositaan avointa toimintaa, johon esimerkiksi vanhemmat pääsevät tutustumaan.

e) Koulutetaan vapaaehtoisia ja kerätään palautetta

- Järjestetään vapaaehtoisille koulutusta, jossa käsitellään tätä suunnitelmaa ja menettelytapoja.
- Kerätään lapsilta, nuorilta ja heidän vanhemmiltaan palautetta vapaaehtoistoiminnasta, erityisesti lasten turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvissä asioissa.

2.3 Häirintään puuttuminen

Tässä luvussa kuvataan, miten tulee toimia häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyjen tai -tapausten ilmaantuessa. On hyvä muistaa, että vastuu asian hoitamisesta on yksin aikuisilla, ei lapsella tai nuorella.

a) Varmistetaan, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapausten varalle luoduista käytännöistä. Ikävissäkin tapauksissa on helpompi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja ne ovat kaikkien tiedossa. On erittäin tärkeää, että lapset ja nuoret tietävät, keneen he voivat olla yhteydessä.

b) Tarkistetaan huolellisesti kaikki valitukset ja epäilyt. Niihin tulee aina suhtautua vakavasti. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan vakava epäily hyväksikäytöstä, vaan pikemminkin huoli siitä, että aikuisen tai nuoren käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, siihen tulee puuttua. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä osapuoliin ja lapsen tai nuoren vanhempiin. Kun puhutaan sukupuolisesta häirinnästä, puhutaan usein sellaisista tilanteista, joissa ei ole kysymys rikoksesta, vaan asiattomasta käytöksestä.

c) Puututaan rikosepäilyihin välittömästi. Jos on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos eli rikoslaissa mainittu teko, **on otettava viipymättä yhteyttä sekä poliisiin että lastensuojeluviranomaiseen**. Ensisijainen yhteydenottotapa on puhelin. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä myös lapsen tai nuoren vanhempiin. Lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on hänen kasvuympäristössään kohdistunut rikos. Poliisi selvittää, onko tapahtunut rikos, missä olosuhteissa se on tapahtunut ja keitä asia koskee.

Poliisin valtakunnallinen neuvontapalvelu

arkisin klo 8-16.15 0295 419 800

Virka-ajan ulkopuolella ja kiireellisissä tapauksissa yhteys hätänumeroon 112.

Kainuun hyvinvointialueen kuntakohtaiset lastensuojelun virka-ajan mato klo 8–16 ja pe klo 8–15 hälytysnumerot:

Hyrnsalmi: 044 710 4460

Kajaani: 044 797 4290 tai 044 710 1796

Kuhmo: 044 797 0362

Paltamo: 044 715 9321

Ristijärvi: 044 715 9321

Sotkamo: 044 797 0544

Suomussalmi: 044 777 3007 tai 044 777 3063

Virka-ajan ulkopuolella ja kiireellisissä tapauksissa yhteys hätänumeroon 112.

d) Hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita. Tilannetta ei kannata hoitaa yksin, vaan keskustella heti neuvoa antavan vaitiolovelvollisen ammattiasiantuntijan kanssa. Mahdollisia asiantuntijatahoja ovat Kainuun hyvinvointialueen perheneuvola, lastenpsykiatria, nuorisopsykiatria, nuorten päivystystyöryhmä Lanu, Sexpo-säätiö, Väestöliiton Nuorten Väestöliitto ja Raiskauskriisikeskus Tukinainen. Virka-ajan ulkopuolella ja kiireellisissä tapauksissa yhteyttä otetaan Kainuun keskussairaalan päivystysapunumeroon 116 117 (sairaanhoidajan ympärivuorokautinen puhelinpäivystys- ja neuvontapalvelu).

e) Toimitaan lasten ja nuorten edun mukaisesti. Lasten ja nuorten turvallisuus on tärkeintä. Huolehditaan, että mahdollinen häirintä tai hyväksikäyttö eivät jatku. Mikäli aikuisen käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, se otetaan puheeksi tämän kanssa välittömästi. Mikäli nuoren käyttäytyminen aikuista kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan heti. Jos kyseessä on vakavampi epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan, kunnes asia on selvitetty. Jos lapsen tai nuoren vanhemmat eivät ole tietoisia tilanteesta, heihin otetaan yhteyttä. Jos teko tai sen yritys täyttää rikoslain kuvauksen, ollaan viipymättä yhteydessä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.

f) Viestitään selvästi ja totuudenmukaisesti. Varmistetaan, että kaikkia osapuolia, mahdollista epäiltyä, uhria ja uhrin vanhempia kuullaan huolellisesti tapahtuneesta. Huolehditaan siitä, että kaikki osapuolet tietävät, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee toiminnan järjestäjän organisaatiossa ja miten toiminnan järjestäjä on reagoinut asiaan, esimerkiksi tehnyt ilmoituksen lastensuojeluun tai poliisille. Ulospäin viestittäessä huolehditaan sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.

3 Vapaaehtoistehtävien luokittelu ja tehtäväkuvaukset

3.1 Luokittelun tarkoitus

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjien joukko on hyvin monipuolinen. Lasten kanssa tehtävällä vapaaehtoistyöllä on kuitenkin paljon samoja piirteitä ja tunnusmerkkejä riippumatta siitä, toimiiko vapaaehtoistoiminnan järjestäjä liikunnan tai kulttuurin alalla vai nuoriso-, sosiaali- tai terveysalalla.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöissä on lasten ja nuorten kanssa toimivia vapaaehtoisia monenlaisissa tehtävissä, kuten lasten ja nuorten tukihenkilöinä, leiri- ja kerho-ohjaajina, koulukummeina, varaisovanhempina tai Chat-keskustelijoina. Järjestöt vastaavat tavallisesti vapaaehtoistehtävän vaatimusten mukaisesta koulutuksesta, perehdytyksestä ja tuesta, kuten työnohjauksesta. Vapaaehtoisten joukko on sekä taustaltaan että iältään vaihteleva.

Seuraavassa kappaleessa kuvataan eri toimialojen vapaaehtoistehtäviä. Tehtäväkuvaukset perustuvat toiminnan järjestäjien arvioon ja yhdessä tekemään luokitteluun. Luokitellut tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta voidaan tarvittaessa selvittää.

Tehtäviin kuuluu:

- alaikäisen opetusta, ohjausta, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa
- vapaaehtoisen henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa; ja
- vapaaehtoinen hoitaa tehtävää yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida kohtuudella turvata muilla toimilla, kuten toimintaa ohjaavilla menettelytavoilla tai ohjeilla.

3.2 Tehtäväkuvaukset

Vapaaehtoistehtävän järjestäjällä tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta yksityis- tai julkisoikeudellista oikeushenkilöä taikka yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jonka nimissä vapaaehtoistehtävään liittyvä alaikäisille suunnattu toiminta on järjestetty.

Tehtäväkuvaukset tulee ottaa huomioon suunniteltaessa vapaaehtoistoimintaa Kainuun hyvinvointialueella. Hallinnollisen ohjeen voimaan tullessa Kainuun hyvinvointialueella ei ole käytössä kaikkia alla lueteltuja toimintoja/tehtäväkuvauksia, jolloin tätä ohjetta noudatetaan soveltuvin osin ja vapaaehtoistoimintaa suunniteltaessa.

Ohjaajat, valmentajat ja huoltajat (3.2.1)

Urheiluseuroissa ja -järjestöissä toimii tuhansia vapaaehtoisia aikuisia lasten ja nuorten ohjaajina, valmentajina ja huoltajina. He voivat toimia yksin tai ryhmässä riippuen lajista ja toiminnan laadusta. Toiminta pitää usein sisällään lasten ja nuorten päivittäistä ohjausta ja valmennusta, yhteisiä kilpailu- ja turnausmatkoja sekä leirejä, joihin kuuluu toisinaan myös yöpymisiä ja pidempiä jaksoja poissa kotoa.

Retkien, leirien ja kerhojen vetäjät ja ohjaajat (3.2.2)

Lasten ja nuorten retkillä, leireillä ja kerhoissa vapaaehtoiset aikuiset toimivat ohjaajina joko yksin, pareittain tai työntekijän parina tai apuna. Aikuiset opettavat ja ohjaavat lapsia ja nuoria, viettävät aikaa heidän kanssaan, järjestävät tapahtumia, vierailukäyntejä ja toimintatuokioita sekä valvovat toimintaa ja sen turvallisuutta. Toisinaan leireihin ja retkiin kuuluu yöpymisiä.

Mieskaverit ® (3.2.3)

Mieskaveritoiminnassa aikuiset miehet ovat kavereina yksin lastaan kasvattavien äitien lapsille, joilla ei ole yhteyttä omaan isään tai muihin miehiin. Lapselle tarjotaan turvallinen miesaikuinen, jonka kanssa viettää aikaa sekä pohtia ja tehdä sellaisia asioita, joita ei äidin kanssa tule tehtyä. Mieskaveri ja lapsi tai lapset viettävät enimmäkseen kahdenkeskistä aikaa kaveri- tai sukulaisuhteeseen verrattavissa olosuhteissa. Toimintaan voi kuulua retkiä, lomamatkoja tai yökyläilyä.

Muu kaveritoiminta (3.2.4)

Kaveri- ja ystävätoimintaa voidaan järjestää monella eri tavalla: yleensä se on aikuisen ja lapsen tai nuoren välistä toimintaa. Kaveritoiminta tarjoaa lapselle tai nuorelle yhden turvallisen ja luotettavan aikuisen lisää, jonka kanssa keskustella, opetella uusia asioita, harrastaa, kokea erilaisia asioita ja jakaa arkea.

Vapaaehtoisina toimivat sosiaalihoitolain (1301/2014) ja lastensuojelulain (417/2007) tukiperheet ja -henkilöt (lakisääteinen avohuollon tukitoimi) (3.2.5)

Tukihenkilöt ovat lapsen tai nuoren kanssa kahdestaan joitakin tunteja kerrallaan muutaman kerran kuukaudessa esimerkiksi toiminnallisissa harrastuksissa. Tukiperheessä lapset ovat yksin tukiperheen vanhempien kanssa. Pääsääntöisesti tukiperheessä lapsi oleskelee kerran kuukaudessa viikonlopun ajan.

Vertaistukihenkilöt (3.2.6)

Tukihenkilötoiminta voi olla suunnattu esimerkiksi vanhemmille, jotka kaipaavat vahvistusta vanhemmuuteen tai tuntevat itsensä yksinäisiksi tai väsyneiksi. Sillä voidaan myös tukea lapsen tai

nuoren itsenäistymistä tai arjen hallintaa tai auttaa koko perhettä. Tukisuhde perustuu asiakkaan tarpeeseen, ja sen tavoitteena on antaa asiakkaalle varhaista tukea, auttaa erilaisissa elämänhallintaa koskevissa asioissa, antaa voimia arkeen ja ehkäistä ongelmia.

Varaisovanhemmat (3.2.7)

Varaisovanhempi kuuluu lapsen elämään kodin ulkopuolisena turvallisena aikuisena. Tarkoituksena on tukea lapsiperheiden arkea vahvistamalla sukupolvien ketjua, lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa sekä siirtää kulttuuriperintöä. Lapset saavat rinnalleen yhden turvallisen aikuisen lisää. Varaisovanhemman tehtäviin kuuluu yhdessäolo lapsen kanssa, kuten leikkiminen, lukeminen, leipominen, erilaisten taitojen opettaminen ja oleminen ylimääräisenä sylinä. Lapsi saattaa viettää säännöllisesti aikaa varaisovanhemman kanssa ja jopa yöpyä tämän luona. Toimintaa on myös ryhmämuotoisena niin, että mukana on useita varaisovanhempia ja lapsia.

Lasten hoitajat (3.2.8)

Lasten hoitaja on vapaaehtoinen, joka toimii hoitajana esimerkiksi tilaisuuksissa ja tapahtumissa sekä vanhemman asioinnin tai avunsaannin aikana. Lasten hoitaja mahdollistaa vanhemmalle omaa aikaa muun muassa asioiden hoitamiseen ja tukee vanhempien jaksamista.

Yökylä-/yöhoitopäivystäjät (3.2.9)

Yökyläpäivystäjä toimii ammattilaisen työparina, kun lapsi yöpyy ensikodissa. Lapsen yöhoito antaa vanhemmille mahdollisuuden hengähdystaukoon silloin, kun oma sosiaalinen verkosto on kaukana tai kun perhe tai vanhemmat tarvitsevat erityistä tukea. Lapset viettävät yöhoidossa vuorokauden. Vapaaehtoinen toteuttaa ammattilaisen lapsille suunnittelemaa ohjattua toimintaa sekä osallistuu päivittäisiin toimintoihin ruokailuineen, lepoineen ja yöunineen.

Ryhmänohjaajat (3.2.10)

Ryhmänohjaaja voi toimia ryhmässä yksin tai toisen vapaaehtoisen tai ammattiohjaajan apuna. Hän huolehtii ryhmätoiminnan puitteista, mutta ennen kaikkea sen sisällöstä ja ryhmänjäsenistä. Hän tukee ryhmäläisiä ja vahvistaa heidän ryhmäyhtymistään sekä auttaa heitä heidän omien tavoitteidensa toteuttamisessa.

Verkkovapaaehtoiset ja puhelinauttamisen vapaaehtoiset (3.2.11)

Verkossa vapaaehtoistoiminnalla pyritään tavoittamaan apua tarvitsevia ihmisiä ja tarjoamaan heille kuuntelu- ja keskusteluapua. Tarvittaessa heitä ohjataan hakemaan lisäapua muualta. Verkkovapaaehtoisuus voi olla etsivää työtä, jossa eri keskustelupalstoilla osallistutaan keskusteluun ja kerrotaan mahdollisuuksista saada apua. Se voi olla myös keskustelupalstalle tulleisiin kysymyksiin vastaamista tai Chat-keskusteluja ryhmässä tai kaksin. Verkkovapaaehtoisen asiakkaana voi olla lapsi, nuori tai aikuinen. Useimmiten sekä puhelinpäivystäjä että asiakas toimivat anonyymeinä.

Palokuntanuoriso-osaston johtajat/ohjaajat/apukouluttajat (3.2.12)

Palokuntanuorten harjoitusilloissa, retkillä, kilpailumatkoilla ja palokuntaleireillä vapaaehtoiset aikuiset toimivat ohjaajina joko yksin, pareittain tai ryhmänä. Vanhemmat nuoret avustavat ohjaajia apukouluttajina. Tilanteen ja tapahtuman mukaan aikuiset ja nuoret apukouluttajat opettavat ja ohjaavat lapsia ja nuoria, viettävät aikaa heidän kanssaan, järjestävät tapahtumia, vierailukäyn- tejä ja toimintatuokioita sekä valvovat toimintaa ja sen turvallisuutta. Leireihin, retkiin ja kilpailumatkoihin kuuluu myös yöpymisiä.

4 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

4.1 Lain soveltamisala

Lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sovelletaan henkilöihin, jotka toimivat vapaaehtoisena lasten parissa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä on se toimija, jonka nimissä alaikäisille suunnattua toimintaa järjestetään eli tässä tapauksessa Kainuun hyvinvointialue.

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, johon vapaaehtoiset henkilöt osallistuvat omasta tahdostaan, oman valintansa ja motivaationsa mukaisesti ilman työ- tai virkasuhdetta vapaaehtoistoiminnan järjestäjään. Vapaaehtoisena voidaan lain mukaan kuitenkin pitää myös henkilöitä, jotka hoitavat tehtävää työsuhteessa kolmanteen osapuoleen, mutta hoitavat tehtävää kuitenkin vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimissä tai välittämällä.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on vapaaehtoistehtävän järjestäjän oikeus, velvollisuutta siihen ei ole missään tilanteessa. Toiminnan järjestäjän tulee lapsen edun nimissä arvioida, mitkä vapaaehtoistehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan henkilön rikostausta on syytä selvittää. Kysymys on nimenomaan tietyn tyyppisestä tehtävästä, ei siitä kuka henkilö tehtävää hoitaa. Kappaleessa 4.2. kuvataan ne edellytykset, joiden pitää täytyä, jotta vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää.

Oikeusrekisterikeskus merkitsee rikosrekisteriotteelle tiedot seuraavista rikoksista:

- sukupuolisiveellisyttä loukkaava teko (pornografiarikos)
- seksuaalirikos
- henkirikos (tappo, murha, surma)
- ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa
- törkeä pahoinpitely
- törkeä ryöstö
- huumausainerikos

Otteelle ei merkitä tietoja muista rikoksista kuin edellä mainituista. Riippumatta siitä, onko otteella merkintöjä tässä tarkoitetuista rikoksista tai toimikielloista vai ei – ns. puhdas ote – toiminnan järjestäjä tekee itsenäisesti päätöksen vapaaehtoisen rekrytoimisesta. Rekrytointipäätöstä tehtäessä on aina otettava huomioon lasten ja nuorten koskemattomuuden ja turvallisuuden varmistaminen.

Vapaaehtoisella voi olla hallussaan esimerkiksi työsuhdetta varten tai opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten saatu rikosrekisteriote, jota hän voi hyödyntää vapaaehtoistehtäviin hakiesaan. Jos kaikki otteen pyytämiseksi asetetut edellytykset täyttyvät, toiminnan järjestäjä voi pyytää nähtäväksi otteen, jonka vapaaehtoinen on pyytänyt aiemmin muuta tarkoitusta varten Oikeusrekisterikeskukselta.

Laissa ei ole määritelty kuinka pitkään ote on voimassa. Ohje on, että rikosrekisteriote ei saa olla kuutta (6) kuukautta vanhempi, mitä myös Kainuun hyvinvointialue noudattaa. Jos ote on tätä vanhempi, on toiminnan järjestäjällä perusteltu syy hakea uutta otetta Oikeusrekisterikeskukselta.

4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän pitää olla rekisteröity yhdistys tai säätiö, muu rekisteröity yhteisö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja, jotta sillä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa. Lakia ei sovelleta työ- tai virkasuhteessa oleviin henkilöihin eikä sellaisiin henkilöihin, joiden kanssa toiminnan järjestäjä on tehnyt toimeksiantosopimuksen ja jotka tekevät työtä ansiotarkoituksessa.

Toiminnan järjestäjä voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen vain, jos vapaaehtoinen on antanut kirjallisen suostumuksensa otteen hakemiseen. Suostumuksen voi ilmoittaa Oikeusrekisterikeskuksen sivuilla olevalla hakemuslomakkeella tai erillisellä asiakirjalla (liite 1), joka liitetään rikosrekisteriotteeseen. Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että vapaaehtoiselle on kerrottu:

- a) mitä tarkoitusta varten rikosrekisteriotetta pyydetään
- b) mitä tietoja rikosrekisteriotteeseen merkitään
- c) miten rikosrekisteriotetta ja siinä olevia tietoja käsitellään
- d) toiminnan järjestäjän velvollisuudesta luovuttaa rikosrekisteriote vapaaehtoiselle
- e) jos otetta hakee vapaaehtoistoiminnan järjestäjän toimeksiannosta toinen yhdistys

Toiminnan järjestäjä voi selvittää vapaaehtoisen rikostaustan, jos kysymyksessä on tehtävä, johon kuuluu:

1. säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa ja
2. henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa ja
3. tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida turvata siitä huolimatta, että toiminnan järjestäjällä on käytössä toimintaa koskeva ohje tai tietty menettelytapa, jolla pyritään turvaamaan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.

Lisäksi edellytetään, että:

- a) toiminnan järjestäjällä on käytössään toimintaansa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus ja
- b) toiminnan järjestäjä on ennalta arvioinut, mitkä ovat sellaisia vapaaehtoistehtäviä, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta on syytä selvittää.

Vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää silloin, kun hänelle on tarkoitus antaa ensimmäistä kertaa jokin tietty, etukäteen yksilöity tehtävä ja silloin, kun henkilön tehtäväkuva on muotoutumassa sellaiseksi, että se täyttää edellä luetellut edellytykset.

Rikosrekisteriote voidaan pyytää vain niistä vapaaehtoisista, jotka ovat tulleet mukaan toimintaan 1.5.2014 tai tämän jälkeen tai joiden tehtäväkuva 1.5.2014 jälkeen muuttuu sellaiseksi, että otteen pyytäminen on lain mukaista. Toiminnan järjestäjä voi selvittää myös alaikäisen, 15 vuotta täyttäneen vapaaehtoisen rikostaustan. Kainuun hyvinvointialueella lähtökohtana on, että vapaaehtoiset ovat täysi-ikäisiä.

Kun toiminnan järjestäjä hakee vapaaehtoista laissa tarkoitettuihin tehtäviin, sen on ilmoitettava, että vapaaehtoisen rikostausta on tarkoitus selvittää.

4.3 Miten rikosrekisteriote haetaan ja kuinka sitä käsitellään

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä hakee rikosrekisteriotetta kirjallisesti Oikeusrekisterikeskuksesta. Tätä varten tarvitaan vapaaehtoisen kirjallinen suostumus.

Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivulta [Hakemukset ja lomakkeet - Oikeusrekisterikeskus](#) löytyy tulostettava ja sähköisesti täytettävä hakulomake. Otteen voi myös tilata täyttämällä ja lähettämällä sähköisen hakemuksen Suomi.fi -palvelun kautta ja liittämällä mukaan vapaaehtoisen suostumus. Oikeusrekisterikeskus suosittelee sähköistä hakemista Suomi.fi-palvelun kautta. Otetta ei voi tilata puhelimitse.

Kaikki hakemukseen liittyvät asiakirjat ja liitteet pitää lähettää Oikeusrekisterikeskukselle samassa lähetyksessä, joko sähköisesti tai kirjekuoressa. Jos lähetykset toimitetaan erikseen, samaan hakemukseen kuuluvat eri liitteet ja lähetyksen osat voivat joutua erilleen. Tämä viivästyttää käsittelyä ja aiheuttaa ylimääräistä työtä hakijalle ja Oikeusrekisterikeskukselle. Jos hakemuksia on useita, esimerkiksi koulutus- tai kurssivalintojen yhteydessä, voidaan kaikki hakemukset liittää samaan lähetykseen.

Oikeusrekisterikeskuksen hakemuslomakkeella ilmoitetaan muun muassa seuraavat tiedot:

- Vapaaehtoistehtävän järjestäjän nimi ja rekisteröintitunnus
Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimi ilmoitetaan aina hakemuksessa. Rekisteröintitunnuksen voi tarkistaa Patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta osoitteesta www.prh.fi. Suora linkki rekisteröintitunnuksen hakemista varten on [Laaja yhdistyshaku - Yhdistysrekisterin tietopalvelu \(prh.fi\)](#)
- Muun hakijajärjestön nimi
Muun hakijajärjestön nimi ilmoitetaan, jos rikosrekisteriotetta hakee toinen järjestö toiminnan järjestäjän lukuun, tämän toimeksiannosta. Rikosrekisteriotetta voi hakea vapaaehtoistoiminnan järjestäjän puolesta sellainen järjestö, joka kuuluu samaan keskusjärjestöön kuin vapaaehtoistoiminnan järjestäjä, esimerkiksi piirijärjestö tai toinen paikallisyhdistys. Toimeksiannon pitää perustua kirjalliseen sopimukseen. Rikosrekisteriote toimitetaan kuitenkin suoraan vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle.

- Toiminnan järjestäjän yhteyshenkilö
Yhteyshenkilöksi merkitään sellainen henkilö, joka on päättämässä, annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei. Muilla henkilöillä ei ole oikeutta nähdä vapaaehtoisen rekisteriotetta eikä heille voida ilmaista otteella olevia tietoja.
- Vapaaehtoisen henkilötunnus
Vapaaehtoisen henkilötunnus on tärkein vapaaehtoisen yksilöivä tieto hakemuksessa. Ellei hakijalle ole annettu suomalaista henkilötunnusta, ilmoitetaan vapaaehtoisen syntymäaika ja -paikka, kotikunta, yhteystiedot, kansalaisuus ja ammatti.
- Vapaaehtoistehtävä, jota varten ote tilataan
Tehtäväkuvauksen pitää olla sellainen, että viranomaisen pystyy sen perusteella arvioimaan, onko vapaaehtoistehtävän järjestäjällä lakiin perustuva oikeus pyytää rikosrekisteriotetta. Tehtävältä vaadittavat edellytykset on kuvattu edellä kohdassa 4.2.3 jos toiminnan järjestäjä on hyväksynyt tämän toimintaohjeen ja soveltaa sitä toiminnassaan, se voi viitata lomakkeella tähän toimintaohjeeseen ja sen tehtäväkuvauksiin. Tehtäväkuvaukset on esitetty kohdassa 3.2. Ellei toiminnan järjestäjä sovelta tätä ohjetta, se antaa lomakkeella tiedot vapaaehtoistehtävästä.
- Ohje tai suunnitelma alaikäisen koskemattomuuden turvaaviksi toimiksi
Hakija ilmoittaa onko toiminnan järjestäjällä käytössä ohje tai suunnitelma, jolla turvataan alaikäisten koskemattomuus. Lisäksi ilmoitetaan, kuka on hyväksynyt ohjeen tai suunnitelman ja milloin se on hyväksytty. Ohje tai suunnitelma pitää hyväksyä toiminnan järjestäjän hallituksessa tai muussa päätäntävaltaa omaavassa toimielimessä, jotta se täyttää lain edellytykset.
- Ohjeen tai suunnitelman nimi, hyväksymispäivä ja hyväksyjä
Toiminnan järjestäjä voi viitata tähän toimintaohjeeseen, kun ohje on hyväksytty ja sitä sovelletaan toiminnassa. Ohje on hyväksytty Kainuun soten hallituksessa ensimmäisen kerran 7.12.2016.

Lasten turvallisuuden edistäminen perustuu tässä ohjeessa kuvattujen menettelyjen soveltamiseen.

Otteen vastaanottaa ja tarkistaa toiminnan järjestäjän puolesta sellainen henkilö, joka on päättämässä, annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei. Otteelta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista kenellekään muulle, ei toiminnan järjestäjän toiminnassa mukana olevalle eikä ulkopuoliselle. Henkilöllä on vaitiolovelvollisuus. Tietoja ei saa ilmaista sen jälkeenkään, kun henkilö ei ole enää tehtävässä, jossa hän on tiedon saanut. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta voi seurata rikoslain mukainen rangaistus.

Toiminnan järjestävä ei saa tehdä vapaaehtoisen henkilötietoihin muita merkintöjä kuin tiedon siitä, että rikosrekisteriote on tarkistettu sekä otteen päiväyksen. Vapaaehtoisen tietoihin ei koskaan saa tehdä merkintää siitä, onko otteelle merkitty rikostietoja vai ei. Tarkastamisen jälkeen ote on luovutettava heti vapaaehtoiselle.

Jos vapaaehtoinen ei kohtuullisen ajan kuluessa tule noutamaan järjestäjälle lähetettyä rikosrekisteriotetta, ote hävitetään luotettavalla tavalla, kuten silppuamalla. Kohtuullisena aikana pidetään neljää (4) viikkoa. Otteen voi vapaaehtoisen pyynnöstä postittaa hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Arkaluonteisia tietoja ei saa lähettää esimerkiksi suojaamattomassa sähköpostissa. Toiminnan järjestäjä voi ennen otteen hävittämistä tai postittamista merkitä sallitut tiedot (vapaaehtoisen nimi, tarkastamisen päivämäärä, otteen päivämäärä) rekisteriinsä.

5 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä

Edellä on käsitelty lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014), joka koskee lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) koskee kuitenkin niitä vapaaehtoisia, jotka toimivat kunnan/kuntayhtymän hankkimassa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa.

Lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä sovelletaan sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lain soveltamisen edellytyksenä on se, että vuorovaikutustilanteissa ei ole läsnä lapsen huoltajaa.

Laissa säädetään menettelystä, jolla lasten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa voidaan selvittää. Lain tavoitteena on vähentää lasten riskiä joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, väkivallan kohteeksi tai houkuteluksi huumausaineiden käyttöön. Laki edistää osaltaan lasten oikeutta turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön.

Tarkempaa tietoa lain sisällöstä ja soveltamisedellytyksistä löytyy:

- työ- ja elinkeinoministeriön oppaasta Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen [Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen \(valtioneuvosto.fi\)](http://www.valtioneuvosto.fi)
- opetushallituksen oppaasta SORA-säädösten ja -määräysten toimeenpanosta ammattikoulutuksessa [Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen | Opetushallitus \(oph.fi\)](http://www.opetushallitus.fi)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

Lähteet ja liitteet

Tämä ohje on laadittu mukaillen Suomen nuoriyhteistyö - Allianssi Ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Taiteen edistämiskeskus ja Valo, Valtakunnallinen liikunta ja urheiluorganisaatio ry:n yhdessä tekemää ohjetta "Toimintaohje - Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen" sekä Joensuun kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen laatimaa suunnitelmaa "Suunnitelma alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta turvaaviksi toimiksi ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseksi".

Vapaaehtoisen suostumus – rikosrekisteriotteen hakeminen ja tarkastaminen

Tämä suostumus perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Vapaaehtoisen tulee antaa suostumuksensa siihen, että vapaaehtoistoiminnan järjestäjä voi hakea laissa tarkoitetun vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskuksesta.

Toiminnan järjestäjä:

Kainuun hyvinvointialue

Vapaaehtoisen nimi:

Henkilötunnus:

Jos ei ole henkilötunnusta:

Syntymäaika ja -paikka:

Kotikunta:

Yhteystiedot:

Kansalaisuus:

Ammatti:

Annan suostumukseni rikosrekisteriotteen hakemiseen

(Rastitetaan aina, jos suostumus annetaan)

Minulle on annettu ennen tämän suostumuksen antamista tieto seuraavista asioista:

- rikosrekisteriote pyydetään vapaaehtoistehtävän järjestäjän tarkastettavaksi alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamiseksi
- otteeseen merkitään tiedot tietyistä seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksista
- vapaaehtoistehtävän järjestäjän on luovutettava ote minulle välittömästi tarkastamisen jälkeen
- vapaaehtoistehtävän järjestäjä voi sovittaessa antaa otteen hakemisen toisen järjestön tehtäväksi ja annan suostumukseni rikosrekisteriotteen tilaamiseksi.

Päiväys ja allekirjoitus

Paikka ja aika:

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän
yhteys henkilön allekirjoitus ja nimenselvennys

Vapaaehtoisen allekirjoitus

**Kainuun sosiaali- ja terveyden-
huollon kuntayhtymä**

Asiakaslomake

Postiosoite
PL 400
87070 Kainuu

Puhelin
08 61561/vaihde
Faksi 08 6155 4270

Pankki
FI0881199710008972

Sähköposti kirjaamo@kai-
nuu.fi etunimi.suku-
nimi@kainuu.fi

Internet
www.kainuu.fi

Y-tunnus
2496986-0

Tulostettu 1.12.2016 7:21